

LAVENDELBLAUWE VERKIEZELINGEN

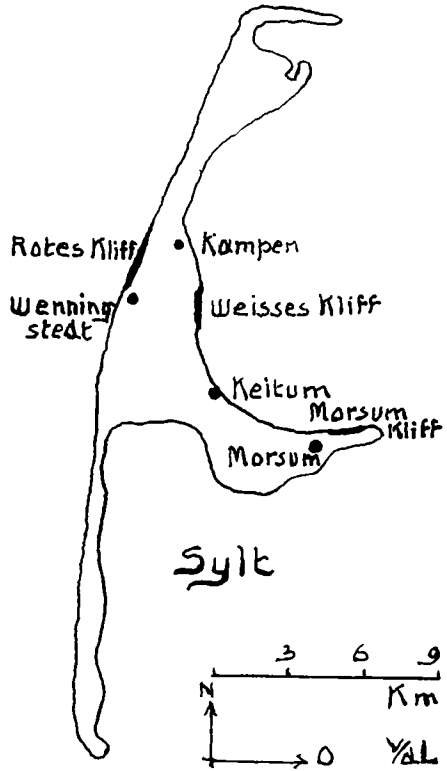
door

W. F. ANDERSON

Voor meer dan honderd jaar geleden, in 1846, bezocht de Duitse geoloog L. Meyn het prachtige eiland Sylt (afb. 119) gelegen in de Noordzee voor de kust van Sleeswijk Holstein, ter hoogte van de Deense grens. Tijdens zijn wandeling langs het strand aan de voet van het hoge en steile Rotes Kliff (afb. 120), dat zich over een afstand van 3.5 km uitstrekt tussen de dorpen Kampen en Wenningstedt, werd zijn aandacht getrokken door kleine lavendelblauwe zwerfstenen, dikwijls silurische fossielen bevattend, welke hij hier en daar tussen de op het strand overall verspreid liggende noordelijke zwerfstenen aantrof. Aanvankelijk menende, dat deze stenen door de zee uit de keileem van het klif gespoeld waren, kwamen deze gesteenten hem uiterst raadselachtig voor, daar hij deze silurische fossielen, in een zo merkwaardige versteningsvorm elders nimmer in de keileem aangetroffen had.

Eerst 24 jaar later kwam hij door de aanwezigheid van ingeklemde kwartskorrels in holten van deze gesteenten, op de gedachte dat deze zwerfstenen wel eens uit het, daar ter plaatse, onder een dik keileempakket liggende kaolienzand afkomstig zouden kunnen zijn, waarin hij ze bij nader onderzoek dan ook inderdaad aantrof. Deze kaolienzanden ontleen hun naam aan een groot percentage kleine krijtwit verweerde veldspaat-schilfertjes. Merkwaardig is, dat er ook soms dunne laagjes van stoffijne ertskorrels in voorkomen vnl. magnetiet en ilmeniet. Deze zanden werden destijds tot het mioceen gerekend, zodat de aanwezigheid van silurische fossielen als zwerfsteen in deze formatie zeer de aandacht trok. Na Meyn verschenen hierover ook publicaties van Stolley en Hucke. De laatste maakt er ook gewag van in het ons allen zo bekende boek „Die Sedimentär-geschiebe des norddeutschen Flachlandes.”

Begin Juni 1952 kon een sedert jaren door mij gekoesterde wens, deze silicifi-

Afb. 119. Het eiland Sylt voor de westkust van Sleeswijk-Holstein.

caties van Sylt eens te vergelijken met die, welke wij in Sibculo zoveel verzameld hadden, in vervulling gaan. In gezelschap van Dr. Huckle werden de ontsluitingen van het Rotes Kliff aan de Noordzezijde van het eiland en het Morsum- en Weisses Kliff aan de Waddenzeekant gelegen, bezocht.

De kaolienzanden zijn daar op vele plaatsen ontsloten, liggend onder een dikwijls zeer dik keileempakket. Plaatselijk komen in deze zanden grindbandjes voor. Deze bestaan voor het overgrote deel uit dichte ondoorzichtige kwartsen waarin een vaag wolkig glazig onregelmatig patroon; ook komen enkele grijze en grijsblauwe kwartsen voor, overigens van hetzelfde uiterlijk als de witte.

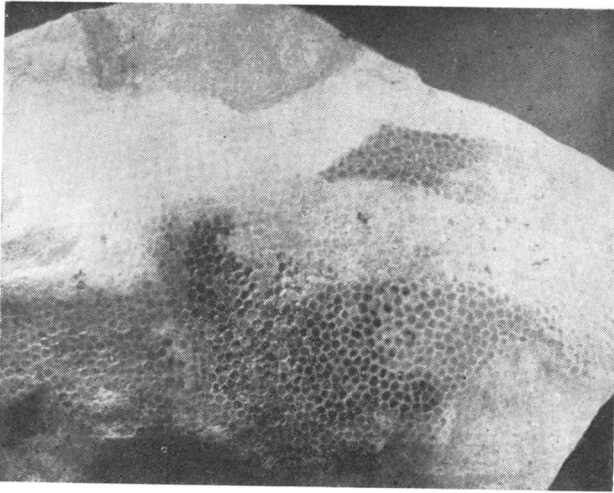
Afb. 120. Rotes Kliff bij Kampen op Sylt.

Foto H. Herold.

Verder merkten wij op kaolienzandstenen en een enkele eophytonzandsteen. Ook lagen er, hoewel zeldzaam, witte krijtachtige platte stenen waarmede men schrijven kon, welke aan de tong kleefden, met zoutzuur echter niet bruisten. Het lavendelblauw gesteente was verre in de minderheid, hoewel na enig zoeken toch vrij veel stukjes gevonden werden. Zoals gezegd, de meest opvallende kleur van dit gesteente is lavendelblauw. Tot deze verkiezingen behoren echter ook stukken van een diepzwarte kleur met alle mogelijke overgangen van koffiebruin, lederbruin, grijs, blauwachtig violet tot wit. De kleur is aan een en hetzelfde stuk zelfs dikwijls niet gelijk. Uiterlijk violette verkiezingen kunnen van binnen sneeuw wit zijn en omgekeerd. Tussen het grind van het kaolienzand werden ook eigenaardige zwarte aangevreten verslakte kiezelmassa's aangetroffen.

Hetzelfde merkwaardige onderscheid dat Meyn toenmaals tussen de conservatie-toestand van de silurische fossielen uit de keileem, en die uit de daar onder lig-

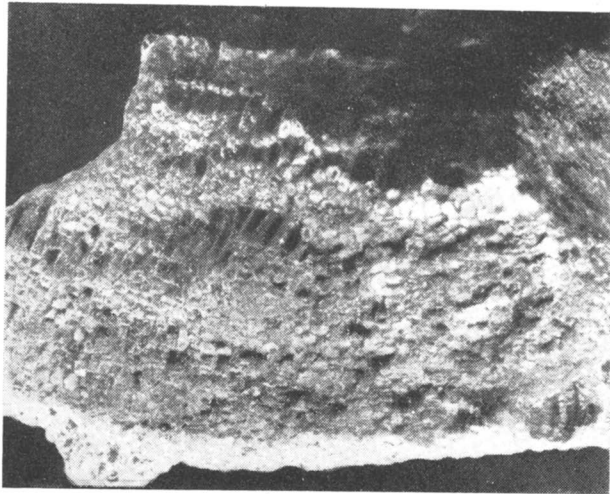
gende kaolienzanden opmerkte, kunnen wij ook in Nederland waarnemen. Foto 121 is genomen van een witgrijze kalksteen met een koraal, *Favosites* sp. uit de

Afb. 121. *Favosites*, Groningen.

Foto H. Krul.

keileem van Groningen. Deze kalksteen bruist met zoutzuur sterk op. Foto 122 is een weergave van een brok *Favosites* sp. uit de praeglacale zanden van Sibculo.

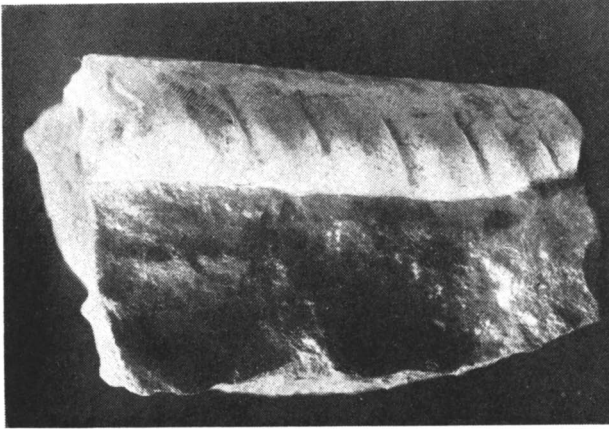
Afb. 122. *Favosites*, Sibculo.

Foto H. Krul.

Dit gesteente is vuilgrijs, zwaar verkiezeld, bedekt met fijne flonkerende kwarts-kristalletjes, grillig aangevreten en geeft geen spoor van opbruising met zoutzuur.

Foto 123 geeft een afbeelding van een witgrijze Orthoceras sp. uit een kalksteen, gevonden in de keileem bij Urk. Foto 124 een fragment van een Orthoceras sp. gevonden in het zand van Sibculo. Zwartblauw, glasachtig, zeer hard kiezelgesteente met achtaatvorming in de siphos.

Te Keitum bezochten wij de bekende verzameling, die de overleden onderwijzer Hansen reeds in 1874 van deze silicificaties aanlegde. Deze wordt in het Heimatmuseum bewaard en nog steeds uitgebreid. Het was of wij een verzameling van silurische fossielen uit Sibculo bezichtigden. Hetgeen wij daar in Keitum zagen,

Afb. 123. Orthoceras, bij Urk.

Foto H. Krul.

Afb. 124.
Orthoceras, Sibculo.

Foto H. Krul.

onderscheidde zich in niets van wat wij hier in ons land van dit materiaal in Gelderland, Overijssel en Drente gevonden hebben.

Speciaal willen wij alvast nu er even de aandacht op vestigen dat in deze kaolienzanden, welke niet alleen op Sylt, maar in geheel Noord-Duitsland voorkomen, nimmer trias-, jura- of krijtfossielen worden gevonden zoals dit wel het geval is in de zanden van Sibculo in Overijssel en op nog vele andere plaatsen. Hierop zullen wij in een volgend artikel nader ingaan en dan de verspreiding, de ouderdom en de zwerfsteenfossielen van deze zanden bespreken en ook de argumenten aanvoeren waarom wij van mening zijn, dat deze zanden rechtstreeks door een Baltische oerstroam naar ons land zijn vervoerd, waarbij in de benedenloop van deze stroom het medegevoerde materiaal uit het Balticum met grote hoeveelheden zwerfsteenmateriaal van oostelijke herkomst werd vermengd.

Oldenzaal, Dec. 1952.

LITERATUUR

1. L. MEYN, Silurische Schwämme und deren eigenthümliche Verbreitung, ein Beitrag zur Kunde der Geschiebe. Zeitschr. d. deutsch. geol. Ges. Bd XXVI.
2. E. STOLLEY, Zur Geologie der Insel Sylt, II Cambrische und Silurische Gerölle im Mioocän. Archiv für Anthropologie und Geologie Schleswig-Holsteins und der benachbarten Gebiete. Vierter Band, Erstes Heft.
3. Dr. K. HUCKE, Neue Untersuchungen über das Pliozän in Pommern und Brandenburg. Zeitschrift für Geschiebeforschung, IV Band, 1928.